

Diverse notabele dingen

Eemont Goossens

Editie P. Kempeneers

bron

Eemont Goossens, *Diverse notabele dingen* (ed. Paul Kempeneers). P. Kempeneers, Leuven 2015
(verbeterde uitgave)

Zie voor verantwoording: https://www.dbnl.org/tekst/goos057dive01_01/colofon.php

Let op: werken die korter dan 140 jaar geleden verschenen zijn, kunnen auteursrechtelijk beschermd zijn.

digitale bibliotheek voor de Nederlandse letteren i.s.m.

en **NWO**

Opgedragen aan mijn schoonouders, Leopold Vandervesse en Pelagie Casseau, voor hun 50e huwelijksverjaardag.

1 Ter inleiding

Het handschrift en de schrijver

Het handschrift dat we hieronder laten volgen, werd voor de eerste maal uitgegeven door Fr. de Ridder in 1910 (Hagelands Gedenkschriften, pp. 11-30). Volgens P.V. Bets en A. Wauters berustte het handschrift in het archief van de Sint-Germanuskerk; bovendien zou er nog een kopie bewaard zijn in het stadsarchief. Volgens De Ridder (o.c., p. 11) moest ‘volgens betrouwbare inlichtingen’ de kopie naar het Staatsarchief van Brussel verhuisd zijn. Jan Wauters, oud-archivaris van onze stad, schreef echter in 1930 in voetnoot bij een overdrukje van het Kroniekje van Thienen in eigen handschrift: ‘In 1930 nogthans vond ik eene copij tusschen een gedeelte oude notarieele akten in een bovenkamer op ons stadhuis. Ik mengel het afschrift van het stadsarchief alhier ter vergelijking met dat van het kerkarchief hier door Deridder medegedeeld. J.W.’ Dit overdrukje is bewaard in het zgn. ‘Privé archief van Jan Wauters’, onder nr. 74, thans in het bezit van de h. A. Paenhuysen, administratief beheerder van de N.V. Gallic op rust.

Het handschrift van de Sint-Germanuskerk was lange tijd zoek, aldus De Ridder in zijn inleiding. Bij louter toeval werd het door hem teruggevonden ‘in de lade eener oude ingemaakte kast ter pastorie’. Hij klasseerde het in het naar zijn hand ingerichte kerkelijke archief onder A, Sectio III, nr. 114. (Voor de nieuwe indeling van dit archief verwijzen we naar de Inventaris, opgemaakt door Delvaux, uitgave Rijksarchief). Dit handschrift dat volgens De Ridder dateert van het einde der 18e eeuw, is zonder twijfel een kopie gemaakt naar een oudere tekst, die door De Ridder in 1910 ‘in een hoop oude nietige papieren’ ontdekt werd (o.c.). Na de uitgave van de tekst in de Hagelandse Gedenkschriften was er van dit belangrijke origineel geen spoor meer, tot de h. Staf Thomas, archivaris-conservator van het Stedelijk Museum ‘Het Toreke’, dit origineel terugvond bij antikwaar A. van Loock te Brussel in 1982.

Voor de verschillen tussen de ‘oerbron’ (De Ridder) en de kopie verwijzen we naar het artikel van De Ridder. De tekst die we thans publiceren, werd rechtstreeks uit het origineel overgenomen. Bij vergelijking van de oorspronkelijke tekst met de gepubliceerde uit 1910 stellen we jammer genoeg vast dat hierin nogal wat afwijkingen voorkomen wegens verkeerde lezing.

De oorspronkelijke tekst werd door één en dezelfde persoon, met tussenpauzen, opgetekend. De schrijver was ongetwijfeld Eemont Goossens, aangezien hij zichzelf in zijn relaas vernoemt: ‘ick eemont goossens’ op folio 4 r°, en op folio 10 r° waar hij schrijft over ‘den muer van onsen boemgaert’. Zijn naam komt ook voor bij de getuigen van de opmeting van het Tiens Broek in 1642 (fol. 9 r°). Eemont Goossens was een man van aanzienlijke afkomst (hierover De Ridder, o.c., p. 14). Hij moet geboren zijn omstreeks 1569 en was o.m. burgemeester, schepen en rentmeester (o.c.). We voegen er nog aan toe, dat we de naam Eemont Goossens ook ontmoetten in een ‘Extract vuyt de prothocolle der tolcamer van Tienen’ p. 1 en 3 (geklasseerd in het Stedelijk Museum onder Serie M. 2), waarin Goossens zich telkens noemt ‘rentmeester der stadt van thienen’. De laatste bladzijde van zijn hand gaat over de grote overstroming van 11 juli 1649. Eemont Goossens overleed op 7 april 1650 (parochieregister).

Het origineel bestaat uit een handschrift op papier, zonder omslag, ca. 32,5 bij 20 cm, met op sommige bladzijden bovenaan een doorstreepte hoofdletter M, gefolieerd in potlood van 1 tot 11 (waarschijnlijk door F. de Ridder die deze folionummers opgeeft). De versleten rechter benedenhoek werd met een schaar afgerond. Op folio 1 r° staat XXIII in rode balpen, naast andere aanduidingen in potlood van recente datum.

Folio 10 r° is de laatste bladzijde geschreven door Eemont Goossens. Folio 10 v° en 11 r° zijn wellicht later ingevuld, nadat de 10 bladen hiertussen waren weggesneden. De rechterzijde werd namelijk, vóór dat de inkt op de linkerbladzijde was opgedroogd,

overgelegd zodat talrijke lettersporen werden achtergelaten. Beide bladen zijn slecht leesbaar, door enkele gaten, door het lijmen van de strookjes der weggesneden bladen en door het te vlug sluiten van de folio's zoals hierboven werd gezegd.

De weggesneden bladen vertonen bovendien op de resterende stroken sporen van schrift: het gaat telkens om de eindletters van de regels op de versozijde. Hieruit is niets op te maken betreffende de inhoud, die echter waarschijnlijk bestond uit kopieën van administratieve aard zoals de bladzijde met de 'Costuijmen van Uccle' (10 v°) doet vermoeden. We nemen aan, dat de Costuijmen niet meer door Goossens zelf zijn neergeschreven. Het gaat om enkele fragmenten betreffende de overerving van goederen langs vaderszijde verkregen. We hebben deze bladzijde, hoe slecht leesbaar ook, toch opgenomen, aangezien De Ridder van deze tekst geen gewag maakt.

Wijze van bewerking

Afkortingen werden tussen twee ronde haken opgelost om de leesbaarheid te vergroten. Vermeldingen buiten het handschrift komen soms in de tekst voor tussen vierkante haken. In het laatste gedeelte (Costuijmen) gaat het om al of niet herstelde onleesbare gedeelten.

De gestipte ij wordt door de auteur niet altijd consequent toegepast. Hij gebruikt ij (dus i + j met puntjes erop), naast een gewone ypsilon met of zonder puntjes, of een ypsilon met een boogje of een andere aanduiding. Zo vinden we cruys naast cruijs, clyn naast clijn, afgewayt, enz. De streepjes boven de y hebben we in de omzetting gemakshalve niet behouden.

De letter u, in het origineel meestal maar niet altijd verduidelijkt met een boogje, werd behouden evenwel zonder dit boogje. Al is u

te lezen als v niet altijd eenvoudig, toch behielden we Goossens spelling uit de 17e eeuw om geen afbreuk te doen aan de eigentijdse schrijftraditie.

Hoofdletters werden gedrukt waar ze in de tekst staan. We hebben derhalve geen eigennamen of het woordbegin met hoofdletters geschreven, als er in het origineel geen hoofdletters staan. Omgekeerd komt, vooral bij anlauts-i of -j, dikwijls een hoofdletter voor, waar we nu een kleine letter zouden gebruiken.

Bepaalde eigenaardigheden, veranderde of verdwenen namen, niet meer begrepen woorden en dergelijke worden in voetnoten verklaard. De folio's werden apart vermeld als 1 r° (recto) en v^o (verso), enz. Leestekens komen bij Goossens zelden voor. We hebben ze sporadisch voor de leesbaarheid ingevoerd, bvb. op het einde van de zin.

Ook wat de volgorde van de vermelde feiten betreft, behouden we de rangschikking van het origineel. Achteraan ten slotte vindt de lezer(es) een index van persoons- of plaatsnamen, evenals trefwoorden. De foto's met Goossens' handschrift werden gemaakt door de h. Simon Tilkens.

Tot besluit willen we onze dank uitspreken voor de h. archivaris-conservator Staf Thomas, die ons de mogelijkheid gaf om dit handschrift rustig te bestuderen en die door zijn speurzinn ons Tiens cultuurpatrimonium heeft verrijkt.

2 Dieŷersche notabele dingen

[1 r°] Den thoren van S(in)te germijns kercke es deerste Ryse afgebrant Int Jaer 1536.

Item de tweede Ryse es den newen thoren van S(in)te germijns afgebrant des snachs ten 12 uren den 8 februarij 1592.

Item den voors(chreven) thoren van S(inte) germyns voors(chreven) es wederom opgemaakt Inden Jare 1611 ende het cruijs es daer op gestelt 28 7tember [= september] Int selue Jaer.

Item den seluen thoren es wederom afgewayt den 9 december 1627 smorgens ten 10 uren ende es geuallen op de bueckt ende een groot deel heeft hij Innegeuallen van het steenen wulfsel ende het cruys met den tsop es geuallen op de bueck van de choor van onsse lieuwe vrouwe Inden roesen crans ende een gadt gemackt In steenen wulfsel ende was negen staydien¹ hooch bedragenden ouer de hondert ende xx voeten hoch.

Item Inden Jare 1[14]9² soe es de vente³ gemaect Inde hoech kercke van Sinte germyns kercke daermen ouer doept die clyne kinderen.⁴

1 Stadie: stadium, een afstandsmaat (Middeln. Handwdb., 569).

2 Tussen 1 en 9 is er een gaatje; hierboven is bijgevoegd 1149.

3 Doopvont van de Sint-Germanuskerk.

4 Hieronder staat in een ander handschrift: 'item int iaer 1418'.

[1 v°] Item den neuen thoren schel opden bueckt heeft die stadt doen maecken ende daer op gestelt Inden Jare 1638.

Item Inden Jare 1640 heeft henrick vanden berge ende Louwies vander meeren byde borgumeesteren ende Eemont goossens als rentmeester der seluer stadt In april ende meije doen gieten die groote ure clocke te weten die groote cimbael ende met xvij clyn clocken wesende den beyaert die sy hebben op den voors(chreven) schel thoren doen hangen daer mede sy hebben gehadt grooten hoetsweer⁵ ende groot onkosten ten lasten vander stadt. Die ure clocke waecht ij^m ij^c liijj pont [= 2.254] ende die xvij clijn clocken vanden beyaert wegen drije duesent negen hondert lxi pont.

Onsse lieuvrouwe kercke ten poel binnen thienen es volmackt ende geweyt ende de eerste misse daer Inne gedaen den 3 Juny 1291.⁶

Int Jaer 1630 den 6 october es abt gemaectt ende gemeyteert Inde voors(chreven) kercke heer peterus scribs abt van vlierbeckt door den eerwerdigen heere heere⁷ Jacobus boenen bischop van mechelen den abt van heylesum ende den abt van S(in)t truyen.

[2 r°] Int Jaer 1578 soo Ick⁸ gesien staende Inden westen ouer hoegaerden des auonts drije oft vier uren lanck een geloeyende

5 Hoofdzweer: hoofdpijn, hoofdbrekens. Nu nog in het Tiens 'een losse hoofdzweer' voor migraine.

6 Schrijver bedoelt waarschijnlijk dat slechts het koor was afgewerkt. Zie verder De Ridder, Hag. ged. 1910, 5, voetr. 2.

7 Bij vergissing schreef Goossens tweemaal 'heere'.

8 Vergissing van de schrijver voor 'hebbe Ick'.

sterre⁹ met eenen geloeyende steert haer toenende gelyckt een vier¹⁰ de maniere gelycker wys dat men soude seggen een bessem rys gestruyft¹¹ heel groot ende geduerende wel sesse wecken soo dat daer naer corts volchde een groote afgryselycken sterfte ende groote orloge ende dierentijt.

Int selue Jaer 1578 den geheelen somer duer tot alderheijligen soe storft soo seer vande contasiouse sickten soo dat het derde paert vande mensch wel storuen, Jae datter heel huysen¹² gesienen storuen sonder Imant te blyuen leuen.

Int Jaer 1578 soe namen het staeten volckt¹³ thienen In den 13 october ende pileerden de stadt allen dagen tot den lesten nouember 1578 voors(chreven) ende branden allen die huysen af inde broeckstraete.

Int Jaer 1579 soe quamen alle die borgers wederom thuys die waren geloepen tot S(in)te truyen ende elders maer den prince van parma verleende de stadt sauagaerde¹⁴ tegen het plonderen van

9 Een gloeiende ster: een komeet. De Ridder (o.c., 23, voetr. 2) vermeldt nog een citaat over een komeet in 1618. Bedoeld werd de komeet gezien in 1577.

10 Zich tonend als een vuur.

11 Van het werkwoord struven 'borstelig zijn, overeind gaan staan' (Middeln. Handwdb., 585).

12 -en van 'huysen' geschrapd door de schrijver; er dient dus gelezen te worden: huisgezinnen.

13 Staten volk: het leger van de Staten-Generaal, dus het Hollandse leger dat vocht voor zijn onafhankelijkheid ten overstaan van het Spaanse leger. Door de val van Antwerpen kwamen de zuidelijke provincies weer onder het gezag van de Spaanse kroon (1585); deze episode is bekend als de Tachtigjarige Oorlog.

14 Sauvegarde: vrijgeleide.

het coninckx volckt.

Int Jaer 1580 In 7tember wast een groote ertbeuinge dat het scheen dat allen die huysen thorens¹⁵ op malcanderen souden vallen ende duerden een twee pater nosters lanck sy min oft meer.

[2 v°] Int Jaer 1582 den 2 meye soe namen het staeten volckt liggende tot diest thienen in smorgens ten vier uren ende pileerden tot x uren ende veel borgers geuangen¹⁶ alhier binnen thienen ende brande de veltborne poorte¹⁷ af ende andere huysen.

Int Jaer 1587 In Junij ende Julij gaudt¹⁸ het halster¹⁹ coren viij R(insguldens)²⁰ ende x st(uyvers) een halster terwe x R x st den halster gerste vyff R x st den halster hauer iiij R x st den halster crucken²¹ iiij R. Het Jaer daer naer 1588 hadmen den halster terwen voor x st ende xj st een halster corens vi st den halster gerste voor iiij 1/2 st den halster hauer voor iij 1/2 st ende halster crucken voor

15 Bedoeld wordt: huysen ende thorens.

16 De schrijver bedoelt: namen gevangen.

17 Veldbornpoort: buitenpoort, idem als Linterse poort.

18 Verleden tijd van gelden (gout, gegouden), 'kosten'. Hierover M. Schönfeld, Hist. grammatica van het Nederlands, p. 72.

19 Halster: schepel, maat voor droge waren, vooral koren (Middeln. Handwdb., 236, 517).

20 Rijnschgulden, runs-, rins-: een in de Rijnstreek geldende goudgulden (Midd. Hwdb.).

21 Kruk, krok: soort wikken of vitsen (E. Paque, De Vlaamsche volksnamen der planten, 1896, 219).

ij 1/2 st ende wedrom Int Jaer 1619 hadden men den halster coren voor viij st ende ix st ende het²² hal(st)er terwe voor xij ende xiij st ende Inden Jaere 1626 soe vercochtmen den halster coren iij R v st den halster terwen v R viij st den halster gerste iij Rinsg(uldens) v st.

Item den 11 april 1589 soe quam het staeten volck vuyt het lant van luijck secretelyck met een hondert vyftich voetvolck smorgens te vier uren In, allen²³ het molegadt ende namen met groot geweld In het aude stadhuys daer haer groote resistentie geschieden vande spannaerden vanden [3 r°] Regiment van emanuel de vega soo datter wel xxxvj spaenaerden doot bleuen ende sommige verbranden midts sy het aude stadhuys Int vier staecken met allen die huysen tegenouer ende op byden die syden ende plonderde van smorgens ten vier uren tot ix uren ende trocken van hier naer aerschoot tot lantdorpt met haer bueten ende borgers die sy geuangen hadden ende worden daer geslagen ontrent den demer vande spaenaerden die tot aerschoot laegen soedat die geuangen daer worden verlost ende verloren aldaer allen haeren buet die sy te thienen hadden cregen.²⁴

Item 25 augusti 1590 smorgens ten vier uren soe quamen de staeten van brede²⁵ ende bergen op soem ontrent de twee duijsent mannen soe te peerde als te voet daerouer comanderden bacxs ende den aenleyer ende verraerder was prel ende namen de stadt In ende lagen hier acht dagen ende pilleerde de stadt ende namen seer veel borgers geuangen ende dede haer geuen groote

22 Schrijffout voor de onder invloed van Int (Jaer) dat de schrijver veranderde.

23 Schrijffout voor allangs? Hoegaarden-Bost behoorde tot het Prinsbisdom Luik; daarom kwamen ze langs deze kant van de Grijpen Tienen binnen.

24 Voltooid deelwoord zonder ge-. Vgl. Hij is komen, voor gekomen.

25 Breda.

rantsoenen ende den voors(chreven) prel leyde de soldaten door de watervesten vande molegat vesten vast aen die louenarenpoorte²⁶ ende binnen die voors(chreven) acht daegen deden sy het lant van naemen henegauwe contribuerenen²⁷ dat sy wagens met gelt mede vuerde ende hadden In dit exployt goet doen want coninckx leger was In vranckryck met den prince van parma ende graeff caerele van mansvelt was met eenen leger In vrieslant ende wilden weten waer dat den voors(chreven) prel geuaren es²⁸ [3 v°] die cregen die spaenaerden die te diest gemuteneert²⁹ waren Int Jaer 1591 op S(in)te thomas dach beginnende ende was daer gejustiuceert³⁰ ende trocken syn lichaem met vier perden van een ende staecken syn hoot op eenen staeckt op die louensche poorte ende die vier quatieren staecken sij op dandere vier poorten die Ick daer op gesien hebbe.

Item opden 2 meert 1595 soo quamen hier Int stadt liggen ouer die xv^c [= 1500] gemueteneerde soe te voet als te perde ende quamen hier vande langstraete tuschen breda ende geertruyden berge³¹ daer sij onder het consent vande staeten hadden gelegen ende daer naer met den coninck veraccorderden ende lagen binnen thienen

26 Dit is de Oude Leuvense poort, tussen Albert- en Raeymaeckersvest.

27 Schrijffout voor contribueren.

28 Deze laatste zin is op te vatten als een retorische vraag: En wilde (= wilt gij) weten waar Prel gegaan is? Die kregen de Spanjaarden...

29 Mutineren: oproerig worden, aan het muiten slaan.

30 Gejustificeerd: gevonnist.

31 Geertruidenberg: Ned. gemeente in het W. van de provincie Noord- Brabant.

tot den 18 Julij 1596 ende elcken soldaet crech doen sijn rumat³². Dese gemueteneerde waren Italliaenen Ingelsche yerschen ende walen.

Item de stadt van thienen worden van dese gemueteneerde geclynt In april 1596 van aende louenare poorte tot op de roese³³ ende deden alle de huyslieden comen wercken om den erden wal te maecken tot namen nyuel gemelaers³⁴ haegelant het quaertier van louen als andere quatieren ende men vercoch³⁵ daer aende nuwe vesten wyn ende bier ende sy dede borgers ock mede wercken aende voors(chreven) vesten ende hielen allen [4 r°] die leuende boemen vuyt van op gaende ende trunckwielen op gaende abbeelen allen die tusschen die mene ende gete stonden ende Ieydense³⁶ Inden wal.

Item alsoe desen erden wal allen Jaer Inden winter afschoet ende allen Jaer grooten cost dede soe worden byde magestraet geordoneert dat ick eemont goossens als rentmeester ter stondt soude gaen coepen calck fundament steenen careelen eycken plancken soude doen saegen van eycken boemen van vier duymen dickt om te leggen Inden gront onder de fundamenten vande steenen ende worden met ysere gerde de plancken byeen soe genaegelt midts den quaeden gront van aende meene tot aende

32 Rumat (of ramat?): meestal gebruikt in het meerv., voorval, moeilijkheid, ongeval. Vgl. ‘Als ge niet oplet, zulde ramatten hebben met dat zot paard’. (Amaat Joos, Waasch idioticon, 1900, 543). Misschien verbastering uit Spaans werkwoord rematar, ‘doodslaan, de genadeslag geven’?

33 De Roos: plaats waar de Gete zich splitst in Gete en Borggracht.

34 Misschien Gembloers?

35 Vercocht.

36 Ieydense: enclitische vorm ‘en legden ze’.

louenare poorte dat onder al moras es ende soe begonst men te mertsen³⁷ lerst van aende Auendore poorte³⁸ naer de louenare poorte welcken lersten steen worden gelyt by henrick vanden berge opden 18 Julij 1614 daer ick eemont als rentmeester aende borgem(eest)er voors(chreven) toegaff eenen haluen albertus van ij R x st voorde metsers voor drinckgelt ende maeckten dien muer op vyff Jaren ende Inde Jaer naer volgende maeckten wy den steenen muer van aende auendore poorte tot aende meene ende van aende louenare poorte tot aende cabbeeck poorte worden den muer gemedts Inden Jaer 1622 ende 1623 ende Inden Jaere 1619 soe soe³⁹ maeckten wy den steenen muer van aen de velleborne poorte tot aenden quaden thoren⁴⁰ ende den erden wal van binnen de de⁴¹ stadt tegen die aude mueren vande borchtgracht dede wy maecken Inden selue Jaere 1619.

[4 v°] Item Inden Jaer 1610 ende 1611 soe worden die roese gesedt In syn steene muere ende alle die aude muere van aen die roese langhs de borchtgracht tot aen crytkenthoren⁴² dede wy altemael hoegen ende allen die veruallen mueren op metsen bouen de ses voeten hoech tot den eynden toe.

37 Schrijffout voor metsen.

38 Verdwenen poort van de 4e omheining op het einde van de Broekstraat.

39 Schrijffout voor soe.

40 Verdwenen toren van de 3e (en verkleinde 4e) omheining, op de Sliksteenest.

41 Schrijffout voor de.

42 Toren van de 2e omheining, op de huidige Bergévest aan de Gete.

Item den steenen muer van aen crytkenthoren tot aen het slicksteen deden wy op metsen In den Jaere 1624 ende 1625 ende Inden Jaer 1626 deden wy metsen den hoegen steenen muer staende van aende mulcktbrugge⁴³ tot aende roese.

Item die aude poorte⁴⁴ met die twee water sluysen worden met grooten cost af ende vuyt gebroecken om nieuwe te maecken tot Inden grondt die altemael moras es soe hebben wy Inden Jaere 1633 ende 1634 gemaect ende gelyet opden moras houte roesters van clyn balcken al In een gewerckt cruys wuys⁴⁵ ende daer en tusschen al houte pylen In geheyte ende daer op dicke eycke plancken van vier duymen dickt ende die by een genagelt met ysere gerden ende alsoe daer op gemedts met sandere ende vilvoortschen calck die ouer die twelff hondert gulden coste ende worden alsoe op gemedts soe dat de selue poorte wel coste ouer de acht duesent gulden.

[5 r°] Item Inden Jaer 1634 inden oost soo hebben wy die fondementen gemets vanden neuen muer van aen het duyfhuys⁴⁶ naer de mulckt brugge opde mulckt vesten.

Item Inden Jaer 1480 soe es de groote lange vesten⁴⁷ gemaect van

43 Verdwenen brug bij de kruising van mene en Hoegaardenstraat.

44 Id. als Aandorenpoort.

45 Cruys wuys: beschrijving voor kruis wys; kruisgewijze, in de vorm van een kruis (Midd. Hwdb., 315).

46 Aan de splitsing van de Mene in twee takken, hoek Goossensvest en Rijschoolstraat.

47 Lange of Leugenvest: vest van de 3e omheining; deze werd nooit afgewerkt, omdat de stad onverdedigbaar was met een omheining van 4 km en 426 m.

aen de geldenaecke poorte⁴⁸ tot aen de haekedouer poorte⁴⁹ ende tot aen de borchgracht ende wederom van aende geldenaecke poorte tot aen de groote sluyse dit hebben wy geuonden gescreuen In eenen auden Boeck Int baghynhooff die daer toe moesten geuen een somme gelts ende men seyde dat elcken hantwercker die⁵⁰ daer aen werckte was dachs winnende xvj groot⁵¹ dwelcken was eenen boederager⁵² ende die anders hebben wy van onder malcanderen hooren seggen dat den hertoghe van brabant dede comen dese vesten het heel lant volckt wercken om dat het lant van luyck ende brabant groote orloge hadden.

Item Inden Jaere 1488 soe worden thienen lerst gewonnen ende Ingenomen met geweld vande gaschoensche die veel borgers namen geuangen ende veel huysen af branden soe dat die stadt doen heel desolaet was; doen haelde de stadt die groote rente van vier hondert Rinsg(uldens) eerff(elyck) aen den heere graue van arenberge ende de stadt was doen Inden fluer vande laeckemaeckers maer dit Innemen es dit heel vergaen ende te niet.

[5 v°] Item Inden Jaere 1507 op S(in)te machiels dach soe namen de geldersche de stadt In soe dat de stadt wederom quam In groote armoede veel borgers doot bleuen ende geuangen ende veel huysen af gebrandt.

48 Bostse poort aan de kruising van Getestraat en Potterijstraat.

49 De Maastrichtse poort of Hakendoverpoort stond aan de huidige Torenstraat.

50 die werd geschreven boven welck.

51 Groot: naam van een muntstuk (Midd. Hwdb., 232).

52 Botdrager, ook bod-, bud-: naam van een muntstuk (o.c., 112).

Item Inden Jaere 1536 was hier volmaect de schiepvaert soe dat die schepenen van antwerpen, mechelen, louen, diest tot hier quaemen met alderhande waer ende vuerden wederom op haer schepenen terwe coren ende andere graenen gesaecht houdt bedri⁵³ kepers colen gruys catseysel als andere marterialen.

Item Inden Jaere 1542 soe es de watervesten gesneden van aen het sliectsteen tot aen gete bij cruytkens thoren ende doen worden oock opgemets het sliectsteen dwelckt doen hiet de leepoge.

Item Inden Jaere 1572 In January soe wast⁵⁴ hier alsoe groote water door de groote erde vesten dat daer door braeckt recht aen de groote sluyse naer de mulckt poorte te gaen soo dat het groot waeter seer groote schaede dede dat daer stallen getuentens⁵⁵ ende andere marterialen van hout wech vloeten soe dat eenen mans persoon op de straeten moest gaen ouer den nudel⁵⁶ soedat die lieden moesten gaen op haer camers ende solders haer salueren; dit groot water es het verste⁵⁷ dat myn grootvader es gedenckende.

[6 r°) Item Inden Jaere 1635 soe worden de stadt In genomen den 9 Juny met groot gewelt vande staeten volckt van hollant seelant

53 Schrijffout voor berdt: plank, bord, paneel.

54 In later handschrift bijgevoegd: inoundatie.

55 Getoonte: bij Kiliaan (p. 144) Ghetuynte, sepimentum (omheining). Zie ook De Ridder (o.c., p. 17, voetn. 8) 'afsluiting in hout'.

56 Nudel: woord met duistere betekenis.

57 Verst in de tijd, nl. zo ver als grootvader het zich kon herinneren.

vrieslant ende den franschen leger die wel ouer die sestich duesent mannen samen sterck waren ende smeten veel borgers doot ende alle de borgers geuangen ende dede haer geuen groote Rantsoenen ende vrouwen kinderen tierandelyckt⁵⁸ tracteerde die kercken autieren ontstichten ende ontstucken⁵⁹ smyten ende alle de kerckelycke orlementen pieleren die hylige sacramenten onder die voeten treden ende alle quaet gedaen datmen met den monde niet en soude connen vuyt spreken ende dit al gedaen synde soo hebben sy de kercken thorens ende alle die borgers huysen In brant gestecken ende soe de heel stadt afgebrant soe dat die borgers vrouwe kinderen comende thuys vuyt haer geuanckenisse daer stonden vol van benautheden en wisten niet waer sij soude mogen Ingaen ende saeten daer naeck ende bloet gelyckt den h(eyligen) vrint godts S(in)t Job. Godt sij geloofte ende den synen noch es hulpende⁶⁰.

Item den 4 febe(rua)ry 1636 soe heeft het staeten volckt hier gecomen van maestricht ende de stadt In genomen door de aude poorte ende hebben hier vuyt genomen die companie perden met alle haer bagaygien van capityn clusius sonder de borgers te plonderen want wy waren onder de staeten sauegaerde.

[6 v°] Item Inden Jaere 1602 te S(in)t Jansmisse soe quaem het staeten volckt van lyden graue met eenen vollen leger seer sterckt ouer die xxv^m [= 25.000] mannen om het heel lant af te loepen pileren branden etc mynende daer mede het conincx leger dat voor

58 Tierandelyckt: lijk een tiran.

59 Aan stukken.

60 Nog is Hij (God) hulpende.

ostende lach van daer, daermede te doen vertrecken maer syn hoecheijt albertus hertoge van brabant dit hoerende heeft terstond gesonden een groot deel volck van ostende soe te voet als te perde ende vuyt gelesen mannen dat wonder was om sien ende hier geleyt ende geslagen eenen leger tot haekendouer wel versien van geschudt ende amunisse ende verwachtende daer het staeten leger dwelckt quam tot sint truyden maer hoerden dat conincx volck haer daer verwachten om malcanderen te slaen syn wederom gekeert hoerende ock dat den marquies spinola daer tot haekendouer was gearivert met acht duesent nieuwe Itelliaenen ende wel drye duesent perden vande bende vande ordonantie.

Item Inden Jaer 1604 den 27 april soe quamen de gemueteneerden vanden volckt vanden hertoge albertus onsen hertoge van brabant met het staeten volckt vuyt den graue samen wesende twee duesent mannen te voet ende te perde met drye half cartauwen⁶¹ ende quamen hier voor thienen om ons met geweld te ouer loepen omde borgers te vermorden

[7 r°] te vangen ende te pileren ende schoten op de stadt met haer half cartauwen Lxij schueten maer die borgers met ettelycke vendelen duytschen met ock twee hondert soldaten van capityns martiens volckt dat vanden demer hier quam met ettelycke huys huyslieden⁶² vande dorpen die hier quamen stellende haer soe tsamender handt daertegens dat sy den 28 april des daechs daer naer moesten vertrecken met eenen grooten langen nuese ende staecken doen van spyte Int brant het Clooster vande wittevrauwe

61 Kartouw: soort zware kanon (Van Dale).

62 Schrijffout: huys te veel.

haendoren grimde ende de kercke van haekendouer sonder⁶³ den thoren die bleeff staen ende trocken als dan naer wauer dwelckt sy altemael af branden ende trocken soe vorts ter syden brusselen ende deden die dorpen contribuieren met gelde.

Straatnamen

Dit syn die straeten binnen der stadt thienen diemen met namen noempt

- 1 Die veltborne straete
- 2 Die minne straete⁶⁴
- 3 Die ketel straete⁶⁵
- 4 Die gracht straete⁶⁶
- 5 Die groote vleeschouwers straete⁶⁷

63 Uitgezonderd.

64 Liefdestraat.

65 Eeuwfeeststraat. Ketel = vervorming van een keutel.

66 Ooievaarstraat en huidige Kapelstraat.

67 Donystraat.

- 6 Die clyn vleeschouwers straete⁶⁸
- 7 Die cellebroeders straete⁶⁹
- 8 Die cappel straete⁷⁰

[7 v°]

- 9 Die lombaerde straete⁷¹
- 10 Die boexstraete⁷²
- 11 Die mole straete⁷³
- 12 Die groote berch straete⁷⁴
- 13 Die clyn berch straete naer die langstraete⁷⁵

68 Oorlogsvrijwilligersstraat; bij Popp ca. 1860 nog Vleeschhouwers Straetje.

69 Tweede deel van de huidige Kapucijnenstraat. Het Cellebroederklooster was gelegen in de Kapucijnenstraat. Het brandde af in 1578.

70 Deel van het Kapucijnenplein tot aan de Langestraat, zo genoemd naar de Kapel van de H. Geest op de hoek.

71 Huidige Lombaardstraat.

72 Bokstraat: oude naam van de huidige Lombaardstraat.

73 Gasthuismolenstraat.

74 Huidige Grote Bergstraat.

75 Huidige Kleine Bergstraat.

- 14 Die clyn berch straete naer de peperstraete⁷⁶
- 15 Die baghyne straete⁷⁷
- 16 Die Reysers straete⁷⁸
- 17 Die moespick straete⁷⁹
- 18 Die geldenaeke straete⁸⁰
- 19 Die castel straete [is de straete van de bosche straete op het hoeckhuijs van Steveniers loopende door t'veldt naer die vesten tusschen die bossche en mulck poorte]
- 20 Die commerye straete⁸¹
- 21 Die meen straete⁸²
- 22 Die mulckt straete⁸³

76 Oudekleerkopersstraat.

77 Straat naar het (Groot) Begijnhof: Bostsestraat.

78 Reizigersstraat.

79 Gedeeltelijk Driemolenstraat. De huidige Moespikstraat was in 1821 nog een veldweg naar de Bostse poort.

80 Potterijstraat.

81 Deel van de Moespikstraat.

82 Torsinplein waar de Mene naar de Kleine Molen liep..

83 Hoegaardenstraat, later het tweede deel van deze straat in Mulk.

- 23 Die peper straete⁸⁴
- 24 Die lant vender mennem strate⁸⁵
- 25 Die wolle merckt straete [begint aen die peperstraete het hoeckhuijs van Golstijns tot aendie Caeste of te botermerckt]
- 26 Die nierincx straete [is de Spiegelstraet nu genoemt]
- 27 Die gareel makerye straete [is nu de nieuwstraete genoemt]
- 28 Die saeckt straete [is de straete geweest achter stadthuijs van op die verkens merckt tot door landt van belofte]⁸⁶
- 29 Die cabbeeckt straete⁸⁷
- 30 Die wayberch straete

84 Peperstraat en Minderbroedersstraat, later beperkt tot de straat vanaf de Wolmarkt.

85 Gedeelte van de Peperstraat kort bij de Schaapsbrug, zo genoemd naar het huis Land vander Mennen, Peperstraat 10, kadastrummer G380 (Kempeneers, Woordenboek van Tiense Plaatsnamen, 2013, p. 152).

86 Zakstraat: volgens de toevoeging van de Tiense stadssecretaris Wouters d'Oplinter ca. 1790 was de Zakstraat de verdwenen straat achter het stadhuis, langs de Meen, dus de Stadhuisgang. Dit is een vergissing. De Zakstraat was het doodlopend wegje naar de Zak, verdwenen bij de aanleg van de Goossensvest.

87 Gilainstraat, vroeger ook Diestsestraat genoemd.

- 31 Die catte straete [is nu vernietight]⁸⁸
 32 Die bordeel straete [is de straete van de lovenaere straet naer t'pagie poelken]⁸⁹
 33 Die S(in)te barbele straete [is nu d'augustijnenstraet]⁹⁰
 34 Die donckel straete [is de straet van dalembroeck tot aen t'pagiepoelken]⁹¹
 35 Die matte borne straete [is nu danebroekstraetken]
 die louenaere straete⁹²
 Die aude veste straete [is de straete van de lovensche straet aen t' kleijn hert tot
 in de cabbeekstraet]

88 Verdwenen Kattenstraat: van de hoek Leuvensestraat en Oude Vestenstraat (garage Debroe, later van Jan Savonet, eigenaar van de Boterbloem) naar de Kliniekstraat. Thans nog afgezoomd door de tuinmuur van het Parochiecentrum. Deze straat verdween eind 18e eeuw (nog zichtbaar bij Ferraris, ca. 1775).

89 Violetstraat.

90 Augustijnenstraat, thans Dr. J. Geensstraat.

91 Ketelmakersstraat en Delpoortestraat. Deze straat werd in tweeën gesneden na de aanleg van de nieuwe Leuvensepoort rond 1713. Om de nieuwe poort te bereiken werd een doorgang gemaakt van aan het huis met het beeld van Sint-Denijs richting Leuvenselaan. Het oude gedeelte kreeg dan de naam Oude Leuvensestraat..

92 Leuvensestraat.

[8 r⁰]

- 36 Die hel straete⁹³
- 37 Die nieuwe straete⁹⁴
- 38 Die paygepoel straete⁹⁵
- 39 Die molegadt strate⁹⁶
- 40 Die sauel straete⁹⁷
- 41 Die broeckt straete
- 42 Die papen straete⁹⁸
- 43 Die bachelyn straete⁹⁹
- 44 Die bogaerde straete

- 93 In 1928 ingenomen door de werkhuisen Gilain, maar wegens erfdienstbaarheid opengesteld voor de bewoner van het huis naast de Helstraat. Opnieuw in gebruik genomen na de bouw van de school PISO.
- 94 Huidige Kliniekstraat tot aan de verdwenen Kattenstraat.
- 95 Delportestraat, nog bij Bastendorff (1821) Rue du passe poelken, en bij Popp (ca. 1860) Rue du Passe Poelken.
- 96 Molengat: verdwenen straat doorheen het Grijpenveld, van aan de Grijpenvijver tot halfweg de huidige Tramstraat; boog dan af in NW-richting langsheen de grote omheining naar de Leuvenselaan.
- 97 Kleine Kattestraat.
- 98 Sacreasgang.
- 99 Strontstraatje, nu Sint-Katharinastraat.

- 45 Die auendore straete
- 46 Die Ridder straete¹⁰⁰
- 47 Die keper straete¹⁰¹
- 48 Die Roesmoele straete
- 49 Die graususters straete¹⁰²
- 50 Die wolff straete¹⁰³
- 51 Die groeff straete¹⁰⁴
- 52 Die baghyne muer straete¹⁰⁵
- 53 Die slieckt steen straete¹⁰⁶
- 54 Die bornne straete [minneborne - ofte minneborne straet]¹⁰⁷

100 Verdwenen straat in het Groot Begijnhof.

101 De Fabriekstraat aan de Suikerfabriek.

102 Academiestraat.

103 Kliniekstraat.

104 Verdwenen toegangsweg naar de Suikerfabriek, tegenover de Wittevrouwen.

105 Straat langsheen de verdwenen muur van het Groot Begijnhof, Torsinweg.

106 Hoveniersstraat.

107 Minneborne is een verkeerde toevoeging. Dit was een ingemetselde bron tussen Eeuwfeest- en Liefdestraat. Het Bornestraatje echter liep tussen de Paardenbrugstraat en de Langestraat, evenwijdig met de Bergévest.

- 55 Die corte straete
 56 [die Lovensche straet]¹⁰⁸
 57 [de nieuw Lovensche straet]
 58 [de Langhe straete]¹⁰⁹
 59 [die maestricksche straet ofte haendoren]¹¹⁰
 60 [die oude veste straete]

[8 v°] Opden 27 July 1641 soe es het staeten volckt hier gecomen met ontrent vyffhondert mans soe te perde als te voet smorgens ten dry uren ende syn met leeren gecomen het voetvolckt ouer die mueren aen het slieckt steen ende ende¹¹¹ gelopen naer de cabbeect poorte ende die opengesmeten ende haer pertvolckt daer Inne gelaeten ende vj borgers doot geschoeten ende andere gequedts soe vande wachten als andere ende hebben hier genomen wel hondert perden ende veel geuangen ende doot geslagen ende gepilleert allen die bagayien ende dit vande stercke companie van S(eigneur) Coye de Singe¹¹² ende hebben veel gelt

108 Oude Leuvenestraat.

109 Victor Beauduinstraat.

110 Aandorenstraat.

111 Schrijffout voor ende.

112 Volgens De Ridder (Hag. ged. 1910, 26, voetr. 2) misschien een verbastering van een eigenaam; gezien de context (de ‘sterke’ compagnie, en ‘niettegenstaande’) eerder een ironische toenaam, nl. ‘couille de singe’?

ende muebelen genomen vande borgers niet tegen staende dat de stadt was onder haer sauagaerde.

Inden Jaer 1331 soe es geweyt de cappelle van S(in)t moor¹¹³ by thienen sondachs naer ons liuen heeren hemel vaert ter eeren maria onsse lieue moeder ende S(in)te moor ende S(in)te Lazarus. Inde voors(chreven) cappelle es Ingestelt de broederschaep van S(in)t moor van xijj mans persoenen diemen hieet proostbroeders ter eeren onsse lieuen heere ende xijj appostelen welcke xijj persoenen hebben de administratie van Inne comen vande voors(chreven) cappelle ende moet allen Jaeren bij eene vande voors(chreven) xijj persoenen gedaen worden Rekeninghe.

[9 r°] Op den 13 october 1642 soe es gemeten het heel thiens broeck¹¹⁴ byden lantmeester n goymans ter presentie van henrick vanden Roije franschois de hertoghe borgemeesters m(eeste)r guillam festraets eemont goossens ende alexander malcodt schepenen.

- 113 Sint-Mauruskapel: thans O.L.V. ten Steen, kapel van een lazerij of melaatsenhuis voor mannen. In de onmiddellijke buurt verbleef de kluizenaar, nog vermeld in 1754 (Naveau). Toen woonde Hendrick Sneijders op een stuk grond, groot 72 roeden, tegenover de kapel (kaart P). De melaatse vrouwen verbleven bij het oude Danebroekklooster, gelegen bij de Kerkonweg tegen de grens met Kuntich.
- 114 Tiens Broek: vochtig weiland, doorsneden met vloedgrachten, aan de linkeroever van de Gete tegen de Oplinterse grens en de vroegere Roosmolenweg. Thans voor een groot gedeelte Industripark. De Broekberg was tot in het recente verleden bekend als Oefenplein, in de volksmond Soldatenplein geheten. Het Tiens Broek werd aan de inwoners van Tienen geschonken door Jan II in 1297.

Ierst gemeten het suet pant liggende In syn waeter grachten ende gete ende es beuonden groot te syn ix 1/2 bonderen. [verheurt] [550]¹¹⁵

Den tweeden pant daer aen reenende langs de gete regenoot den kercken Bempt van op linther ende de leygracht naer de gete es groot v boender iij 1/2 dagh(mael). [315]

Den derden pant geheeten het suerpant regenoot de voors(chreven) leygracht naer de gete ende den kercken bemp van oplinther synde twee lange smalle panden syn groot iij bonder j dach(mael). [160]

Den vierden pant syn twee panden comende regenoot het voors(chreven) suer pant ende den kercken bempt van op linther ende de straete naer utsenaken as groot ij bonder iij dachma(el). [80]

Den 5 pant es regenoot het suer pant ende de voors(chreven) ij bonderen iij dachmael ende die straete naer utsenaken ende den bemp comende van den berch¹¹⁶ af 5 bonder iij 1/2 groot royen. [250]

[9 v°] Den 6 pant daer aen onder den berch regenoot die straete van utsenaken ende die voors(chreven) gracht van die voors(chreven) v bonder iij 1/2 groot royen ende den bempt comende vanden berch af es iiij bonder iij dachma(e)l. [230]

115 Naast elk pand staat een getal in de rand, hier tussen vierkante haken weergegeven. Op de volgende bladzijde worden ze opgeteld.

116 Bedoeld wordt de Broekberg.

Item den 7 pant den geheelen berch tot onder aen het suet pant tot aende graec[ht]¹¹⁷ soe langhs de straete gaende naer utsenaken es groot x 1/2 bonder.

Summa 42 bonderen.¹¹⁸

Inden Jaere 1649 den xj^{en} Julij soo ist het geweest te thienen soo groote waeter als dat het quam ouer die hougaertsche vesten tusschen die poorte ende het duyfhuys ende heeft daer die¹¹⁹ soo groote water geweest als dat die Luydens moesten vluchten¹²⁰ op die solders. Het heeft die vogelpoort Bruge¹²¹ ewech¹²² gevoert¹²³ tot aende aude poorte den muer vande witte vrouwen die cortugarde¹²⁴ vande aude poorte die sluyse aen Cruyckens thoren ende die boorgers hebben moeten die twee allayen tusschen het

117 In het handschrift staat 'graec'.

118 In de rand lezen we: 230, 550, 160, 80, 80, 250, 315, samen opgeteld 1665.

119 die: schrijffout voor door. Het laatste stuk van 1649 is met beverige hand geschreven en met veel doorhalingen en fouten. De schrijver heeft eigenlijk hier enkele losse gedachten opgeschreven.

120 In het handschrift staat een aanloop tot v (van vluchten) op het einde van de regel. De auteur ging dan gewoon verder op een nieuwe regel.

121 Vogelpoort: Begijnenpoort, na de afbraak van Het Steen (1616) Gevangenpoort genoemd; = poort van de 2e omheining aan de Borggracht.

122 Aanloop tot w met een krul van een e erboven. Blijkbaar heeft de auteur eerst wech willen schrijven en heeft hij er nadien ewech van gemaakt. Ewech: oorspronkelijk een voorzetselverbinding, vgl. Gotisch 'in wig' en Engels 'away'.

123 vloo (van gevlooten?) werd vervangen door een brede v, zodat in het origineel eigenlijk staat gevoert.

124 Corps de garde, thans nog in het Tiens kottegoar, volksetymologische vervorming met bijgedachte aan kot. Dit laatste deel is in telegramstijl geschreven; we hebben op enkele plaatsen punten gezet om het lezen te vergemakkelijken.

slicksteen ende het Cruyckens thooren open slaegen om den cours te hebben van het water oft het souden hebben gecomen tot op die groote meert. Inde Langhstraet es het geweest tot aen Jan humbert woonende opden

[10 r°] hoeck vande berchstraete. Inde seleue straete heuet schaede gedaen. Inden Iersten es vervloten het huys van Bartholomeus, den hoemaecker ten tweeden die poorte van t gasthuys den muer vande bogaerden den muer van onsen boemgaert verdroncken drije coeijen vande meyer ende noch meer andere huysen straeten bruggen boemen beesten die Inde selue straete syn verdroncken ende ewech gevloeten. Inde geldenaecken straeten es In gevallen het huijs genaempt die seuen schouwen waer onder waeren veerthien personen ende maer drije gebleuen twee verdroncken een Jongen met een vrouwe suster ende broeder ende een dochter van bost. Inde hougaertsche straete heuet geweest als dat het bier van Jaecques standaert altemael es bouen die cuypen es¹²⁵ vol waeter gecomen ende aen het huys van Jan den seeldraeyer tot aen het dack soo dat hy hem¹²⁶ heeft moeten salueren op het dack tot die cadentie¹²⁷ van het waeter.

125 es: later geschrapt met zwarte inkt.

126 In het handschrift staat hee met een m boven de overbodige e.

127 Cadentie: val, dus tot het water gezakt was.

Costuijmen van Uccle

[10 v°] Costuijmen van Uccle[e]¹²⁸

De schepenen ons Eerw(erdigen) heere des van synen hooffbancke van Uccle, achtervolgende de placcat[e] van synder ma(jestey)ts van date den 13 martij 1[5]69 optemperende geuen ouer de constuymen g[] observantien van successien versteruen [] houwelycxsche voorwaarden Rechten ende manieren van procederen onder de hoochbancke van uccle onder houden:

Successien van cheynsgoeden com[ende] van vaderlycke syde.

- 1 Ierst het recht van uccle, is dat alle om[]erlycke chynsgoeden resorterende onder trecht van uccle gecomen van vaders syde ende oock die den vaeder gecocht ende vercregen heeft, volgen den soonen met exclusie vande dochteren.
- 2 Die renten gehypoticeert ende verbonden sta[] op ucclese chynsgoederen volgen oock de soonen [met] exclusie van de dochteren.
- 3 Die vaeder gehuwt synde [ende] van syne huysvrouwe, kinderen oft kindt hebbende, sy syn huysvrouwe afflyuich¹²⁹ wordende blyft allen den eerfftochtenaer, van syn chynsgoeden onder trecht van uccle gelegen.
- 4 Daer soon oft sonen syn volcht de proprietyt van al sulcke vaderlycke chynsgoederen de [so]onen met []clusie vande

128 Slecht of niet leesbare gedeelten staan tussen vierkante haken.

129 Aflijvig, overleden.

dochteren [so]o dat de susters niet en¹³⁰ hebben noch en behouden van ucclese chynsgoeden ende Renten maer volgen die geheelyck aen alle die soonen.

- 5 Die son[en] treckende te houwelyck [en]de gehout synde [kind]t oft kinderen hebbende des sones huysvrouwe afflyuich wordende de proprietyt van alsulcke ucclese chynsgoeden deuolueert (?) op syn kindt oft kinderen niet tegenstaende dat die groot vader ende vader noch leuendich syn ende die goeden van grootvader gecomen syn die alleen by het schyden van bedde respectiue erfftocheners syn geworden.

[11 r°] Item die Vryheyt des lants van Lummen [] die binnen banck sonder distinctie te maecken oft die ondersaeten, ende die gronden, van erfuen ald[] binnen cuype (?) gelegen brabantys synde ost lo[]ts comen ter appellatie aen schepenen ende gericht [] van Diest, als hun wettich hoeft welcke vryheyt In alle recht ende costuymen ouereen compt met die van Diest, ommers (?) haer daer naer te confermeren.

130 'niet en': dubbele ontkenning, evenals het volgende 'noch en', vroeger normaal in het Tiens, nu nog in het Westvlaams.

3 Index

In deze index werden naast persoons- en plaatsnamen ook trefwoorden opgenomen. De plaatsnamen werden in moderne spelling omgezet. De nummers verwijzen naar de bladzijden.

Aandoren, 22, 28
 Aardbeving, 12
 Aarschot, 13
 Albrecht (hertog v. Brabant), 21
 Antwerpen, 19
 Augustijnenstraat, 26
 Avendorenpoort, 16
 Avendorenstraat, 29
 Bacxs, 13
 Bakeleinstraat, 27
 Bartholomeus, 33
 Begijnenmuurstraat, 28
 Begijnenstraat, 24
 Begijnhof, 18
 Beiaard, 10
 Bergen-op-Zoom, 13
 Bergstraat, 33
 Boenen, Jacobus, 10
 Bogaardenstraat, 27
 Bokstraat, 23
 Bomen, 15
 Borchgracht, 16, 18
 Bordeelstraat, 26
 Bornstraat, 28
 Bostse poort, 24
 Bostsestraat, 24
 Botermarkt, 25
 Breda, 13
 Broederschap Sint-Maurus, 30
 Broekstraat, 11, 27
 Brussel, 22
 Cellebroedersstraat, 23
 Clusius (kapitein), 20
 Commerijstraat, 24
 Corps de garde, 32
 Costuijmen van Uccle, 7, 34
 Coye de Singe, Sr., 29
 Crytkenstoren, 16, 17, 19, 32
 Danebroekstraat, 26
 De Hertoghe, Franschois, 30
 Demer, 21
 Diest, 19, 35

Donkerstraat, 26
 Doopvont, 9
 Duifhuis, 17, 32
 Festraets, Guillam, 30
 Frans leger, 20
 Friesland, 20
 Gareelmakerijstraat, 25
 Gasthuis (Sint-Jan), 33
 Geertruidenberg, 14
 Geldenakenpoort, 18
 Geldenakenstraat, 24, 33
 Gembloers?, 15
 Gete, 15, 19, 31
 Golstijns, 25
 Goossens, Eemont, 6, 7, 8, 10, 15, 30
 Goymans, N., 30
 Grachtstraat, 22
 Grauwzustersstraat, 28
 Grimde, 22
 Groevestraat, 28
 Grote Bergstraat, 23
 Grote Markt, 33
 Grote Sluis, 18, 19
 Grote Vleeshouwersstraat, 22
 Hageland, 15
 Hakendover, 21
 Hakendoverpoort, 18
 Helstraat, 27
 Henegouwen, 14
 Hoegaarden, 10
 Hoegaardenstraat, 33
 Hoegaardse vest, 32
 Holland, 19
 Humbert, Jan, 33
 Kaasmarkt, 25
 Kabbeekpoort, 16, 29
 Kabbeekstraat, 25, 26
 Kapelstraat, 23
 Kastelstraat (= -weg), 24
 Kattenstraat (//Leuvensestraat), 26
 Keperstraat, 28
 Kerkebeemd (Oplinter), 31
 Ketelstraat, 22
 Klein Hert, 26
 Kleine Bergstraat, 23
 Kleine Vleeshouwersstraat, 23
 Komeet, 11

Korte straat, 29
Kwade toren, 16
Kwartier van Leuven, 15
Lakennijverheid, 18
Land van Belofte, 25

Land van Brabant, 18
Land van der Mennenstraat, 25
Land van Luik, 13, 18
Land van Lummen, 35
Land van Namen, 14
Langdorp, 13
Lange straat, 23, 29, 33
Lange vest, 17
Leepoog, 19
Leigracht, 31
Leuven, 19
Leuvense poort (oude), 14, 15
Leuvensestraat, 26
Levensduurte, 11
Lombaardstraat, 23
Lummen, 35
Maastricht, 20
Maastrichtsestraat, 29
Malcodt, Alexander, 30
Martiens (kapitein), 21
Mattebornestraat, 26
Mechelen, 19
Meenstraat, 24
Mene, 15
Minneborn, 28
Minnestraat, 22
Moespikstraat, 24
Molengat, 13
Molengatstraat, 27
Molenstraat, 23
Mulkbrug, 17
Mulkpoort, 19, 24
Mulkstraat, 24
Mulkvesten, 17
Namen, 15
Nerinkstraat, 25
Nieuwe Leuvensestraat, 29
Nieuwe vest, 15
Nieuwstraat, 25
Nieuwstraat (= Kliniekstraat), 27
Nijvel, 15
Omheiningen, 19
Onze-Lieve-Vrouwkerk, 10
Oorlogen, 11, 12, 14, 20, 29
Oostende, 21
Oplinter, 31
Oude poort, 17, 20, 32

Oude Vestenstraat, 29
Overstromingen, 19, 32
Pagiepoelken, 26
Pagiepoelstraat, 27
Papenstraat, 27

Peperstraat, 25
Plunderingen, 11, 12, 13, 19, 20, 29
Prel, 13
Prijzen, 12
Prins van Parma, 11, 14
Proostbroeders, 30
Reizigersstraat, 24
Ridderstraat, 28
Roos, 15, 17
Roosmolenstraat, 28
Scheepvaart, 19
Scribs, Peterus (abt), 10
Seeldraeyer, Jan den, 33
Sint-Barbarastraat, 26
Sint-Germanuskerk, 9
Sint-Mauruskapel, 30
Sint-Truiden, 21
Sliksteen, 17, 19, 29, 33
Sliksteenstraat, 28
Spiegelstraat, 25
Spinola (markies), 21
Stadhuis (nieuw), 25
Stadhuis (oud), 13
Standaert, Jaecques, 33
Statenvolk, 11, 13, 19, 20, 29
Steveniers, 24
Straatnamen, 22
Tiens Broek, 6, 30
Ukkel, 7, 34, 35
Utsenaken, 31
Van Arenberge (graaf), 18
Vanden Berge, Henrick, 10, 16
Vanden Roije, Henrick, 30
Vander Meeren, Louwies, 10
Varkensmarkt, 25
Vega, Emanuel de, 13
Veldbornpoort, 12, 16
Veldbornstraat, 22
Vogelpoortbrug, 32
Waaibergstraat, 25
Waver, 22
Wittevrouwenklooster, 21, 32
Wolfstraat, 28
Wolmarkt, 25
Zakstraat, 25
Zavelstraat, 27
Zeeland, 19

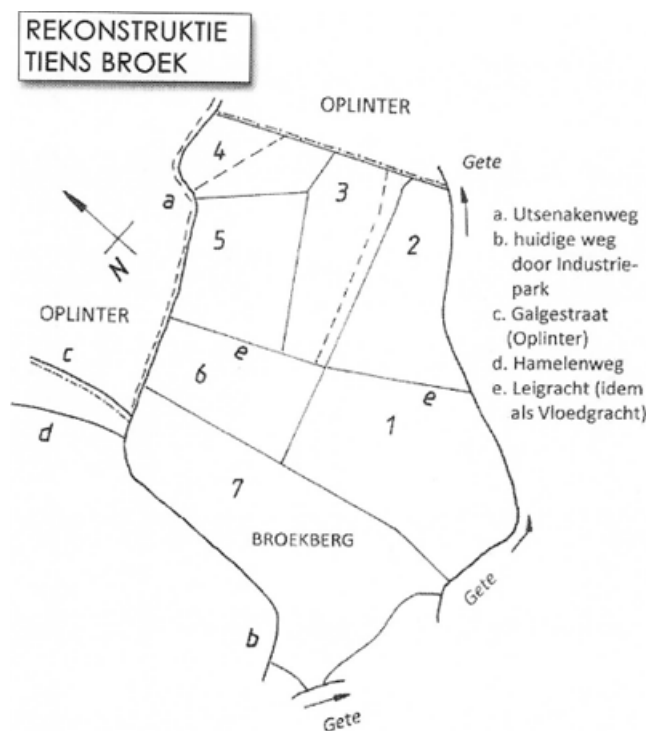
Zeven schouwen (huis), 33

Ziekten, 11

Zoetpand, 31

Zuurpand, 31

4 Tiens Broek ten tijde van E. Goossens in 1642

- a. Utsenakenweg
- b. huidige weg door Industriepark
- c. Galgestraat (Oplinter)
- d. Hamelenweg
- e. Leigracht (idem als Vloedgracht)

- 1 Het suet pant, bij Naveau (1754) de negeboender.
- 2 Bij Naveau de ses boender.
- 3 Het suerpant.
- 4+5 Bij Naveau fonteyn bempd.
- 6 Bij Naveau de vier Boender (later ook genoemd Den Dal).
- 7 De 'geheelen berch' (Goossens), bij Naveau Broeck bergh.

Grootte 42 bunder (Goossens), opnieuw opgemeten door Naveau 40 bunder 3 dagmaal 23 roeden.

Broekberg en omgeving is thans ingenomen door het Industriepark.

5 Chronologisch overzicht van de vermelde feiten

Datum	Aangehaalde feiten
1149	Doopvont van Sint-Germanus gemaakt.
1291, 3 juni	Wijding en eerste mis in Onze-Lieve-Vrouwkerk.
1331	Wijding van Sint-Mauruskapel, proostbroeders.
1480	Verdere bouw van de Lange vest (Geldenakenpoort naar Hakendoverpoort).
1488	Inneming van de stad door Gasconjers, branden, teloorgang lakennijverheid.
1507	Inneming door de Geldersen, branden.
1536	Scheepvaart op de Gete. Torenbrand Sint-Germanus.
1542	4e en verkleinde omheining: watervesten van Sliksteen naar de Gete. Bouw van het Sliksteen.
1572, januari	Dijkbreuk aan de Grote Sluis. Zeer grote overstroming.
1578	Komeet gedurende 6 weken zichtbaar. Besmettelijke ziekte van de zomer tot Allerheiligen.
1578, 13 oktober	Statenvolk, plunderingen tot eind november, Broekstraat afgebrand.
1579	Terugkeer bevolking.

1580, 7 september	Aardbeving.
1582, 2 mei	Staten, Veldbornpoort afgebrand en veel huizen.
1587, juni-juli	Levensduurte, prijzen abnormaal hoog.
1589, 11 april	Staten nemen de stad in langs het Molengat, brand stadhuis en huizen op de Veemarkt.
1590, 25 augustus	Staten, plunderingen 8 dagen lang, verrader Prel.
1591	Prel gevierendeeld.
1592, 8 februari	Nieuwe torenbrand Sint-Germanus.
1595, 2 maart	1500 gemutineerde soldaten te Tienen.
1596, april	4e verkleinde omheining van Leuvense poort tot aan de Roos.
1602	Statenvolk slaat op de vlucht.
1604, 27 april	Beschieting van de stad, brand Wittevrouwenklooster, Grimde en kerk van Hakendover.
1611	Herstelde toren Sint-Germanuskerk.
1614, 18 juli	Versterking van de verkleinde omheining tot 1634.
1627, 9 december	Toren Sint-Germanuskerk afgewaaid.
1630, 6 oktober	Peterus Scribs abt gewijd.

1635, 9 juni	Staten en Frans leger plunderen en verwoesten de stad.
1636, 4 februari	Staten, inneming langs de Oude poort.
1638	Nieuwe ‘toenschel’ Sint-Germanus.
1640	Beiaard: 1 grote uurklok en 17 kleine klokken.
1641, 27 juli	Staten komen binnen langs de Sliksteenmuren, plunderingen.
1642, 13 oktober	Opmeting van het Tiens Broek.
1649, 11 juli	Overstroming vooral aan de Hoegaardse vest, de Langestraat en de Geldenakenstraat.

Fine coronato nobilitatur opus (Verinus).

*Van een begonnen werk is 't licht wat lof te halen,
Maar als 't voltrokken is, mag men eerst zegepralen.*

(Naar: Frans T'Serstevens, Schat van zedespreuken en lessen. Brussel, 1755).